

Sorozat-bűncselekmények elemzése és profilozása

LOHNER Klaudia¹ - GYIMESI Benedek²

E tanulmányban arra a kérdésre keressük a választ, mivel tehető könnyebbé, biztosabbá, megbízhatóbbá a bűncselekmények összekapcsolása. Az egyik megoldást a profilalkotással, konzisztenciával kapcsolatos kutatások eredményei jelenthetik, másik oldalról pedig az elemző-értékelő munka igénybevétele, szoftveres támogatása és kutatásokra támaszkodó fejlesztése. Minél megbízhatóbb kutatási eredményeket tudnak alapul venni a rendvédelmi szervek és az elemző egységek, annál nagyobb hatékonysággal végezhetik munkájukat a sorozatjelleg megállapításakor és vizsgálatakor. Tanulmányunkban áttekintjük a bűncselekmények összekapcsolásával kapcsolatos legfontosabb kutatási eredményeket, valamint betekintést nyújtunk gyakorlati bevezetésük lehetőségeibe. Publikációnk végén pedig felvetünk néhány lehetséges kutatási témát, amelyekkel modernizálható lenne a hazai elemző-értékelő tevékenység, illetve az elektronikus Modus Operandi Nyilvántartás.

Kulcsszavak: sorozat-bűncselekmények, konzisztencia, földrajzi profil, bűnügyi elemzés

1. Bevezető

Számos kutatót és gyakorlati szakembert foglalkoztat a kérdés: honnan tudhatjuk bizonyos bűncselekmények bekövetkezése esetén, hogy sorozatba illeszthető bűncselekménnyel van dolgunk? A kérdés leginkább akkor merül fel, és akkor lesz vizsgálандó, amikor különböző időpontokban elkövetett bűncselekmények közötti összefüggések a nyomozóknak, bűnügyi elemzőknek szemet szúrnak, vagyis felmerül a sorozatelkövetés gyanúja. De mik lehetnek ezek az összefüggések, és milyen tényezőket érdemes figyelembe venni az összekapcsoláskor? Gondolhatunk a híres sorozatgyilkos, Ted Bundy által elkövetett bűncselekményekre, ahol az áldozatok hasonlósága szinte megdöbbentő volt,³ vagy George Meteskyre, a „Bolond Bombagyárosra”, ahol a módszer speciális volta szinte egyértelművé tette, hogy a levéllel

¹ Tudományos segédmunkatárs, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminálpszichológiai Tanszék Kriminálpszichológiai Kutatóműhely. E-mail: lohner.klaudia@uni-nke.hu

² Hallgató, Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Pszichológia Intézet. E-mail: gyimesi.benedek@gmail.com

³ Janet McClellan: Case Study: Ted Bundy, an Offender-Based Comparison of Murder Typologies. *Journal of Security Education*, 2. (2006), 1. 19–37.

karöltött robbanókészülék-elhelyezésekben ugyanannak az embernek a keze lehet.⁴ Hazánkban például Ember Zoltán, vagy más néven a „hurkos rém” – aki először boszszúból agyonverte nevelőapját, majd később egy vita elmérgesedésének következtében megfojtotta saját testvérét – Szentkirályszabadján gyilkolt meg három idős embert hóhérukkal, anyagi haszonszerzés céljából. A sorozatelkövetés ténye a szentkirályszabadjai gyilkosságoknál válhatott egyértelművé a nyomozó hatóságoknak a helyszín, a módszer és az áldozatok hasonlóságának révén.⁵

A fenti három példából már most láthatjuk, hogy a sorozatelkövetéseket – a helyszínen található, összekapcsolást lehetővé tevő nyomok és bizonyítékok hiányában – nyomozói szempontból összekapcsolhatja például a viktimológia, a modus operandi, az elkövetések helye vagy a kézjegy. Azonban gyakran találkozhatunk olyan bonyolult megítélésű ügyekkel, ahol annak kérdése, hogy bizonyos esetek egy sorozat részét képezik-e, nagyon nehezen, vagy akár egyáltalán nem megállapítható.⁶

E tanulmányban arra a kérdésre keressük a választ, hogy mivel tehető könnyebbé, biztosabbá, megbízhatóbbá a sorozat-bűncselekmények összekapcsolása. Az egyik megoldást a profilalkotással, konzisztenciával kapcsolatos kutatások eredményei jelenthetik, másik oldalról pedig az elemző-értékelő munka igénybevétele. E két megközelítés szorosan összefügg egymással: minél megbízhatóbb kutatási eredményekre tudnak támaszkodni a rendvédelmi szervek és az elemző egységek, annál nagyobb hatékonysággal végezhetik munkájukat a sorozatjelleg megállapításakor és vizsgálatakor.

2. Pszichológiai alapok az összekapcsolásban

A bűncselekmények összekapcsolása olyan rendőrségi gyakorlat, amelynek során a bűncselekmény helyszínén tanúsított elkövetői viselkedés elemzése alapján azonosítják azokat a bűncselekményeket, amelyeket ugyanazon elkövető követett el.⁷ A sorozat-bűncselekmények, különösképpen a szexuális motivációjú emberölés-sorozatokkal kapcsolatos elemzések, az ezzel kapcsolatos kutatások kezdete óta (körülbelül az 1980-as évektől kezdve, például Robert R. Hazelwood és John E. Douglas, Edwin Megargee, Robert Ressler kutatásaiban) szorosan összefonódnak a profilalkotás témakörével.⁸ Az elemzés megpróbálja feltárni a hasonlóságokat a lehetséges elkövetői magatartások között, amelyek viszonylag különböznek a többi (azonos típusú) bűncselekményben tanúsított magatartástól. Ennek alapja két elv:

⁴ James A. George: Offender Profiling and Expert Testimony: Scientifically Valid or Glorified Results? *Vanderbilt Law Review*, 61. (2008), 1. 221

⁵ Faragó Ottó: *Magyar sorozatgyilkosok (1900–2012)*. Budapest, Oriold és Társai, 2012.

⁶ Kovács Lajos – Bói László – Girhiny Kornél: *Emberölések nyomozása*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó 2019.

⁷ Jessica Woodhams – Craig Bennell: Introduction – Time to Consolidate and Reflect. In Jessica Woodhams – Craig Bennell (szerk.): *Crime Linkage Theory, Research, and Practice*. Boca Raton, FL, CRC Press, 2014. 1–10.

⁸ Robert R. Hazelwood – John E. Douglas: The Lust Murderer. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 49. (1980), 4. 18–22.

a viselkedési következetesség, vagyis a konzisztencia⁹ és a viselkedési megkülönböztető képesség, vagyis a differenciálhatóság.¹⁰ Az első elv megköveteli az elkövetőktől, hogy bizonyos következetességet tanúsítsanak a bűncselekmények elkövetésében. A második pedig, hogy az egyik elkövető bűncselekményei viszonylag megkülönböztethetők legyenek egy másik elkövető cselekményeitől annak érdekében, hogy el lehessen különíteni egy sorozatot a többi elkövető által elkövetett bűncselekményektől.¹¹ Annak érdekében, hogy vizsgálni lehessen, a különböző viselkedési mutatók mennyire konzisztensek, valamint mennyire lennének megbízhatók bűncselekmények összekapcsolásában, a kutatók leggyakrabban különböző rendőrségi adatbázisok információit használják fel, amelyek tartalmazzák az adott bűncselekmények részletes leírásait. A cél az, hogy felfedjék, az egyes elkövetőknél fennáll-e az úgynevezett „abszolút viselkedésbeli konzisztencia”, tehát hogy vannak-e olyan viselkedésformák, amelyek egyazon elkövetőnél különböző időben és bűncselekményekben ugyanúgy megjelennek.¹²

Egyes kutatások szerint ilyen lehet az elkövetés módszere, ugyanis sorozat-bűncselekmények esetében tükrözni tudja az elkövető személyiségét és gondolkodását. Ennek a pszichológiai alapját a perszeverancia jelensége képezi.¹³ A perszeverancia azt jelenti, hogy az elkövetőknél felfedezhető bizonyos elkövetési módszerekhez, a végrehajtás egyes mozzanataihoz, valamint a kialakult és bevált metódusokhoz való állhatatosság, kitartás.¹⁴ A perszeverancia bizonyos bűncselekményeknél – mint például amilyen az emberölés, a szexuális erőszak, a testi sértés, a rablás, a betöréses lopás, a trükkös csalás vagy a lopás – nagyobb gyakorisággal fordul elő, míg más bűncselekményeknél – például a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények esetében – illet alig lelhetünk fel.¹⁵ Megjegyzendő, hogy a perszeveranciaelmélet manapság már csak részben helytálló, mivel napjainkra kialakult a változékonyságra alapozó bűnelkövetői magatartás, amely szöges ellentéte a bűnözői perszeveranciának. A bűnelkövetők nemcsak a bűncselekményfajtákat változtatják (egy bűncselekménycsoporton belül „több műfajban” érdekeltek), hanem a bűnözési területeket is. Ugyanakkor az elkövetési módszerek vonatkozásában szintén

⁹ David Canter: *Criminal Shadows: Inside the Mind of the Serial Killer*. London, Harper Collins, 1995.

¹⁰ Craig Bennell – David Canter: Linking Commercial Burglaries by Modus Operandi: Tests Using Regression and ROC Analysis. *Science & Justice*, 42. (2002), 3. 153–164.

¹¹ Jessica Woodhams – Tim Grant: Developing a Categorization System for Rapists' Speech. *Psychology, Crime & Law*, 12. (2006), 3. 245–260.; Woodhams–Bennell (2014): i. m.

¹² Ryne A. Sherman – Christopher S. Nave – David C. Funder: Situational Similarity and Personality Predict Behavioral Consistency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 99. (2010), 2. 330–343.; Ivaskevics Krisztián: Alkalmazott pszichológiai kutatások a sorozat-bűncselekmények felderítésének szolgálatában. *Belügyi Szemle*, 65. (2017), 4. 69–88.

¹³ Fenyvesi Csaba: A felismerésre bemutatás és a digitális adatok jelentősége egy szeméremértő bűncselekmény tükrében. *Belügyi Szemle*, 64. (2016), 9. 119–129.

¹⁴ Kovács Klára – Pásztor Attila: A perszeverancia kriminalisztikai jelentősége. *Belügyi Szemle*, 59. (2011), 12. 89–103.; Juhász Gyöngyike: A kriminalisztikai célú adatgyűjtés, az elektronikus Modus Operandi Nyilvántartás jövője és kutatási lehetőségei. *Belügyi Szemle*, 70. (2022), 1. 59–68.

¹⁵ Juhász (2022): i. m.

roppantmód alkalmazkodók és találékonyak, sőt, az azonos bűncselekmények elkövetésekor szándékosan változtatják módszereiket.¹⁶

3. Létezik-e „a sorozatalkövető”?

Sorozat-bűncselekmények esetén az elkövetők között bizonyos hasonlóságok állhatnak fenn. A sorozatgyilkosságok tipológiai felosztásával kezdve számos kutatás irányult arra, hogy a különböző bűncselekmények fajtáit sorozatosságuk alapján egy kalap alá vegye.¹⁷ Richard Kocsis pszichológiai oldalról megközelítve a témát, bizonyos személyiségjegyek alapján (például pszichopátia, nárcizmus, kényszeresség) vizsgálta az összefüggést a sorozat-bűncselekmények elkövetői között. Eredményei szerint a nemi erőszaktevők, gyújtogatók és gyilkosok bűncselekményeihez kapcsolódnak bizonyos sajátos viselkedésminták, amelyekre az áldozatválasztás stílusa és a tetthely bizonyítékai alapján lehet következtetni.¹⁸

A pszichológiai hasonlóságon túl egyéb szempontok alapján is összeköthetünk sorozat-bűncselekményeket. Jó néhány kutatás például azt találta, hogy a sorozatalkövetők bűncselekményei földrajzilag közel esnek egymáshoz, sőt sok esetben a lakóhelyükhöz is.¹⁹ Mindezek alapján láthatjuk, hogy a sorozat-bűncselekmények bizonyos tényezők alapján hasonlítanak egymásra, tehát az elkövetők között is fennállhatnak egyes párhuzamba vonható tulajdonságok. Mindazonáltal a bűncselekménytípusok, a személyiség és a környezet óriási különbségeket mutathatnak elkövetőnként, így a látszólagos hasonlóságokat fenntartásokkal kell kezelni. Egyes kutatók úgy vélik, hogy pontosabb összefüggéseket tapasztalunk, ha a különböző bűncselekmények együttes vizsgálata helyett specifikusan elemezzük a típusokat.²⁰ Ha tehát feltesszük a kérdést, hogy milyen egy sorozatgyilkos, részletesebb leírást tudunk adni, mint általánosságban a sorozatalkövetőkről.

Az emberölések esetében bizonyos kutatók az áldozatválasztásban,²¹ a gyilkos fegyver helyszínre vitelében és a bizonyítékok eltüntetésében,²² valamint az áldozattal való interakció módjában találták konzisztensnek az elkövetőket.²³ Ezenkívül kimutatták, hogy az elkövetők módszerében a legnagyobb változás mindig az első és a második gyilkosság között áll be, és inkább csak az ez után következő

¹⁶ Kovács Gyula: A sorozatalkövetés nyomozása. *Glossa Iuridica*, 7. (2020), 3–4. 215–238.

¹⁷ Ronald J. Holmes – Stephen T. Holmes: *Serial Murder (3rd Edition)*. Los Angeles, CA, Sage Publications, 2009.

¹⁸ Richard N. Kocsis: *Criminal Profiling*. Totova, NJ, Humana Press, 2006.

¹⁹ David Canter – Paul Larkin: The Environmental Range of Serial Rapists. *Journal of Environmental Psychology*, 13. (1993), 1. 63–69.; Ned Levine – Richard Block: Bayesian Journey-to-Crime Estimation: An Improvement in Geographic Profiling Methodology. *The Professional Geographer*, 63. (2011), 2. 213–229.

²⁰ Ivaskovics (2017): i. m.

²¹ Kenna Quinet: Prostitutes as Victims of Serial Homicide: Trends and Case Characteristics from 1970–2009. *Homicide Studies*, 15. (2011), 1. 74–100.

²² Alicia L. Bateman – C. Gabrielle Salfati: An Examination of Behavioral Consistency using Individual Behaviors or Groups of Behaviors in Serial Homicide. *Behavioral Sciences & The Law*, 25. (2007), 4. 527–544.

²³ Marina C. Sorochinsky – C. Gabrielle Salfati: The Consistency of Inconsistency in Serial Homicide: Patterns of Behavioural Change Across Series. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 7. (2010), 2. 109–136.

bűncselekményeknél kezd stabilizálódni. Ivaskevics Krisztián *Alkalmazott pszichológiai kutatások a sorozat-bűncselekmények felderítésének szolgálatában* című tanulmányában bemutatja azokat a kutatásokat, amelyek egyes bűncselekménytípusok viselkedésmintázatok alapján való összekapcsolására fókuszáltak. Nemi erőszak sorozatelkövetői például a különböző szexuális cselekményeikben (például elkövetéskor végzett önkielégítés), megközelítési stílusukban, valamint az áldozatválasztásban voltak konzisztensek.

Autólopások esetében Kari Davies és munkatársainak 2012-es kutatási eredményei alapján elmondható, hogy az elkövetési módszertan nem mutatott konzisztenciát. Konzisztensnek minősült azonban a bűncselekmények közötti földrajzi távolság. A módszer tesztelése azt mutatta, hogy azokat a bűncselekményeket, amelyek között a távolság kevesebb mint 4,44 km volt, általában azonos elkövetők követték el. A különböző fajta rablások ugyan külön-külön mutattak konzisztenciát, az egyetlen közös, mindegyik rablási típusnál konzisztens mutató – hasonlóan az autólopásokhoz – a bűncselekmények közötti földrajzi távolság volt.²⁴

4. Földrajzi profilozás – az 1990-es évektől a jövő felé

A sorozat-bűncselekmények földrajzi elemzésével és profilozásával számos hazai és nemzetközi tanulmány foglalkozik.²⁵ Az első kutatások közé tartozik David Canter és Paul Larkin tanulmánya, amely a környezeti hatótávolság körelméletét mutatta be. A modell szerint, ha ismerjük az elkövető bűncselekményeinek földrajzi helyzetét, akkor egy bűnelkövetési kör megrajzolásával nagyjából pozicionálni tudjuk az elkövető lakóhelyét is. Amennyiben ez a körön belül található, úgynevezett „mortalóc” mintáról beszélünk, míg a körön kívül eső lakóhely esetében „ingázónak” minősíthető az elkövető térbeli viselkedése. A kutatás során 45 angol férfit vizsgáltak meg, akik legalább kétszer követtek el nemi erőszakot. A hipotézis szerint az elkövetők lakóhelyeinek túlnyomórészt valahol a körön belül kellett elhelyezkedni. Az eredmények szerint az elkövetések 87%-ában igazolódott a mortalóc térbeli viselkedés, vagyis az elkövetők lakóhelyeinek nagy része a bűncselekményeik által kirajzolt körön belül volt található.²⁶

Richard Kocsis és Harvey Irwin 1997-ben sorozatban elkövetett szexuális bűncselekmények, gyújtogatások és betöréses lopások ausztrál mintáján vizsgálták felül Carterék körelméletét. Következtetésük alapján bár a környezeti hatótávolság körelmélete alkalmazható a sorozat-bűncselekmények nyomozásában,

²⁴ Ivaskevics (2017): i. m.; Kari Davies et al.: The Course of Case Linkage Never Did Run Smooth: A New Investigation to Tackle the Behavioural Changes in Serial Car Theft. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 9. (2012), 3. 274–295.; Amy Burrell – Ray Bull – John Bond: Linking Personal Robbery Offences Using Offender Behaviour. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 9. (2012), 3. 201–222.

²⁵ Canter–Larkin (1993): i. m. 63–69.; Erdei Gábor: A bűnözésföldrajz úttörői. *Hadtudomány*, 21. (2011), E-szám. 1–10.

²⁶ Canter–Larkin (1993): i. m. 63–69.

fenntartásokkal kell kezelni, ugyanis a bűncselekménytípusok túlnyomó részénél nem alakult ki martalócminta.²⁷

Számos további kutatás foglalkozott sorozatrablások, betörések és autólopások földrajzi profilozásával, amelyek során az elkövetők térbeli viselkedése szempontjából elemezték a legutolsó büntetjük némelyikét. A vizsgálatok során különböző változókkal dolgoztak a kutatók (például időbeli közelség, elkövetések közötti távolság, célpontválasztás), azonban az eredmények egységesen azt mutatták, hogy az elkövetések közötti összefüggés legpontosabb előrejelzője a bűncselekmények közötti távolság volt.²⁸

A korábbi földrajzi profilalkotást elősegítő elméletektől kissé eltérő módszer a Bayes-féle *Journey-to-Crime* (JTC-) becslés, amely a Bayes-féle statisztikai keretrendszer földrajzi profilozásban való alkalmazása. Ennek alapját a Bayes-tétel képezi, amely a véletlen változók feltételes és marginális valószínűségi eloszlásait hozza összefüggésbe. A marginális valószínűségi eloszlás egy, a többi feltételtől független valószínűség, a feltételes valószínűség pedig egy esemény valószínűsége, feltéve, hogy egy másik esemény bekövetkezett. Bűnügyi szempontból a módszer a bűncselekmények elkövetéséig tartó útról szerzett információkat szisztematikus módon kombinálja úgy, hogy azok hasznosak legyenek a földrajzi elemzéshez. Ennek felhasználásával a nyomozás során számos kutatás foglalkozott.²⁹ Michael Leitner és Joshua Kent 2009-ben 850 Baltimore megyei sorozatelkövető lakóhelyének meghatározására alkalmazta a JTC-modellt. A mintában 133 személy elleni támadás, 90 betörés, 497 lopás, 81 rablás és 49 járműlopás szerepelt. Az eredmények szerint a különböző típusú bűncselekmények egyetlen bűncselekménytípus-sorozatba való összevonása lényegesen pontosabb Bayes-féle JTC-modelleket eredményezett, mint a különállóan vizsgált bűncselekménycsoportok.³⁰ Egy másik, kínai mintán végzett kutatásban Renije Liao és munkatársai szintén a Bayes-féle JTC-módszerrel alkottak földrajzi profilokat sorozat-bűncselekmények elkövetőiről. Eredményeik szerint a modell segítségével hatékonyan tudtak következtetni az elkövető számdékára, és hozzávetőlegesen lokalizálni tudták a következő elkövetés valószínűsíthető helyszínét.³¹ Ugyan a módszer bűnügyi felhasználása még fejlesztési fázisban

²⁷ Richard N. Kocsis – Harvey J. Irwin: An Analysis of Spatial Patterns in Serial Rape, Arson, and Burglary: The Utility of the Circle Theory of Environmental Range for Psychological Profiling. *Psychiatry, Psychology and Law*, 4. (1997), 2. 195–206.

²⁸ Alasdair M. Goodwill – Laurence J. Alison: The Development of a Filter Model for Prioritising Suspects in Burglary Offences. *Psychology, Crime & Law*, 12. (2006), 395–416.; Craig Bennell et al.: Linkage Analysis in Cases of Serial Burglary: Comparing the Performance of University Students, Police Professional, and a Logistic Regression Model. *Psychology, Crime & Law*, 16. (2010), 6. 507–524.; Burrell–Bull–Bond (2012): i. m.

²⁹ Levine–Block (2011): i. m.; David Canter: Developments in Geographical Offender Profiling: Commentary on Bayesian Journey-to-Crime Modelling. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 6. (2009), 3. 161–166.

³⁰ Michael Leitner – Joshua Kent: Bayesian Journey-to-Crime Modelling of Single and Multiple Crime-Type Series in Baltimore County, MD. *Investigative Psychology and Offender Profiling*, 6. (2009), 3. 213–236.

³¹ Renije Liao et al.: A Novel Serial Crime Prediction Model Based on Bayesian Learning Theory. In *International Conference on Machine Learning and Cybernetics*. 2010. 1757–1762.

van, az eddigi kutatások alapján hatékony támogatásként járulhat hozzá a sorozat-bűncselekmények nyomozásához.³²

5. A bűncselekmények összekapcsolásának gyakorlati aspektusai

A nyomozó hatóság a sorozat-bűncselekmények helyett azt a helyzetet ismeri fel, amely sorozatelkövetés gyanújára utalhat. Ebből következik, hogy a sorozatelkövetés nyomozása (felderítése és vizsgálata) lényegében négy szakaszra osztható:

1. Felmerül a sorozatelkövetés gyanúja, vagyis a hatóságok észlelik valamilyen bűncselekményfajta sorozatos előfordulását.
2. A következő feladat a sorozatelkövetés detektálása, vagyis a gyanú megalapozása arra vonatkozóan, hogy valóban sorozatelkövetésről van-e szó, jellemzően elemző-értékelő egységek feladata, akik ezt összehasonlító ügyelemzés módszerével teszik meg.
3. A következő lépés a folyamat megszakítása, az elkövető(k) kilétének megállapítása.
4. Végül az elkövető(k) személyével, vagy elkövetői körrel kapcsolatba hozható sorozat-bűncselekmények vizsgálata.³³

Az összehasonlító ügyelemzés nem más, mint a hasonló bűncselekményekre vonatkozó információk összevetése annak megállapítása érdekében, hogy azokat azonos elkövető vagy elkövetői kör hajtotta-e végre.

A vizsgált bűncselekmények azonos elkövetőire utaló összefüggések felismerése tiszta (klasszikus) sorozatelkövetés gyanúja esetén a szituációs ismérvek vizsgálataival és összehasonlításával kezdődik.

A szituációs ismérveknek az alábbi sajátosságait kell figyelembe venni az összehasonlító ügyelemzés során. Az elkövetés helyszíne, a már említett betöréses lopás esetén lehet például hétvégi házas vagy nyaralóövezet, azon belül hétvégi ház, illetve nyaraló. Az elkövetés ideje általában évszakokhoz, hónapokhoz, napokhoz és napszakokhoz köthető. Ehhez hozzátartozik a ciklikusság, amely a bűncselekmény elkövetésének gyakoriságát, illetve a bűncselekmények között eltelt időt jelenti: például hetente vagy a hét meghatározott napján, illetve napjain, az adott napon belül, bizonyos napszakban. Figyelembe kell még venni továbbá az elkövetés módszerét, magatartását, illetve eszközét.³⁴

Kovács Lajos szerint a következő jelek, adatok, hasonlóságok alapján ismerhetők fel a sorozat-bűncselekmények: a behatolás módszere és eszköze, az elkövető

³² Levine–Block (2011): i. m.

³³ Kovács (2020): i. m.

³⁴ Kovács (2020): i. m.

helyszíni tevékenysége, az elkövető helyszíni tevékenységének tárgyiasult okozatai és a helyszíni adatgyűjtés eredménye.³⁵

Az elemző-értékelő módszerek és technikák alkalmazása azonban nem feltétlenül merül ki az összehasonlító ügyelemzés elvégzésével és a sorozatjelleg megállapításával. Indokolt esetben más elemzési módszerek is hasznosnak bizonyulhatnak egy sorozat-bűncselekmény nyomozásának támogatásakor: ilyen lehet az ügyelemzés (egy bűncselekmény elkövetési folyamatának rekonstruálása), az elkövetői csoportelemzés (képet ad az elkövetői csoportok tevékenységéről, dinamikájáról, valamint egymáshoz és a bűncselekményhez való kapcsolatukról), a nyomozás-elemzés („elvarratlan szálak” kutatása), és nem utolsósorban a profilelemzés (például az elkövető tulajdonságainak leírása, gyanúsított kör szűkítése, kihallgatástaktikai tanácsadás, földrajzi profil stb.).

A Bűnelemzési Szabályzatról szóló 13/2001. (X. 2.) ORFK utasítás nem tér ki konkrétan a sorozat-bűncselekményekkel kapcsolatos bűnelemzési technikák egymáshoz való viszonyára, azonban megjegyzi, hogy a szabályzatban foglalt elemzési formák nem egymástól elválasztott tevékenységeket takarnak, hiszen például „ügyelemzés nélkül nem lehet összehasonlító ügyelemzést vagy specifikus profilelemzést végezni”.

A technika fejlődésével lehetőség nyílt arra, hogy a bűncselekmények összekapcsolásához a nyomozóknak és elemzőknek segítségükre legyenek egyes szoftverek, illetve manapság már meghatározónak mondhatók a kifejlett és alapos bünyügyi adatbázisok. A legismertebb szoftver az úgynevezett *Violent Crime Linkage Analysis System* (ViCLAS), amelyet eredetileg Kanadában fejlesztettek ki,³⁶ azonban mára már számos ország rendőrsége használja valamelyik verzióját, egyebek között Ausztria, Svájc, Csehország, Franciaország, Írország stb.³⁷ A ViCLAS és a hozzá hasonló szoftverek egy központosított adatbázisból dolgoznak, amely tartalmazza az összes, nyomozás irataiból, aktáiból kinyert, bűncselekménnyel kapcsolatos adatot, valamint információkat az elkövetőkről és áldozataikról. Ezen adatok elemzése hozzájárulhat különböző bünyügyi sorozatok proaktív felfedezéséhez, valamint segíthet specifikus ügyek reaktív módú összekapcsolásának támogatásában is. Az adatok kódolása és rendszerbe vitele után az elemzők összehasonlító ügyelemzést végeznek, amelyben potenciális kapcsolatot keresnek két vagy több bűncselekmény között. Végül prezentálják az elemzés eredményeit a nyomozóknak, akik további nyomozási cselekmények után eldöntik, hogy az adott bűncselekmények összefüggenek-e.³⁸

Előfordulhat azonban, hogy a cél eléréséhez nem áll rendelkezésre megfelelő szoftver. Erre az esetre Woodhams és munkatársai 2007-es kutatásukban összegyűjtötték azt a hét alapvető lépést, amelyek rendkívül hasznosnak bizonyulhatnak

³⁵ Kovács (2020): i. m.; Kovács–Bóji–Girhiny (2019): i. m.

³⁶ Peter I. Collins et al.: Advances in Violent Crime Analysis and Law Enforcement: The Canadian Violent Crime Linkage Analysis System. *Journal of Government Information*, 25. (1998), 3. 277–284.

³⁷ Craig Bennell et al.: Computerized Crime Linkage Systems: A Critical Review and Research Agenda. *Criminal Justice and Behavior*, 39. (2012), 5. 620–634.

³⁸ Ivaskevics (2017): i. m.

azoknak a szakembereknek, akik az összehasonlító ügyelemzéssel és a bűncselekmények ilyen formában való összekapcsolásával ismerkednek:

1. releváns információk kigyűjtése az ügyekből;
2. esetek részleteinek átfogó tanulmányozása;
3. kiugrónak minősülő viselkedésmintázatok identifikálása, amelyek a vizsgált bűncselekmények esetében konzisztensnek tűnnek;
4. további hasonló bűncselekmények felkutatása;
5. összekapcsolni kívánt bűncselekmények összehasonlítása és elemzése (például vizuális, vagy statisztikai [Jaccard-koefficiens]) módszerekkel;
6. különbségek eredőjének vizsgálata (szituációs változók, módszerek fejlődése vagy különböző elkövető);
7. annak elemzése, hogy a vizsgált bűncselekmények viselkedésmintázata mennyire különbözik más, hasonló típusú bűncselekményektől.³⁹

Nem mindegy azonban, hogy a bűncselekmények összekapcsolásánál – akár szoftveres megoldással végezzük, akár anélkül – milyen jellemzőket veszünk alapul. Itt ismét eljutottunk a konzisztencia és a differenciálhatóság kérdésköréig: az elkövetőknek megfelelő mértékben hasonlítaniuk és egyben különbözniük is kell viselkedésmintázataikban ahhoz, hogy a bűncselekményeket össze lehessen kapcsolni, és meg lehessen különböztetni egymástól. Ezen túlmenően, ha olyan viselkedéseket, jellemzőket veszünk alapul a bűncselekmények összekapcsolásánál, amelyek az adatbázisban nagyon gyakran fordulnak elő, akkor könnyen hibás következtetésre juthatunk. Természetesen, ahogy azt Craig Bennell és munkatársai is megfogalmazták, a megbízható kódolás és a kódolás validitása, valamint a megfelelő elemzői készségek hiányában szintén megbízhatatlan eredményeket kaphatunk.⁴⁰

6. Az eModus

A hazánkban működő eModus az

„ügynevezett modus tárgyú, felderítetlenül maradt bűncselekményekre, valamint a modus tárgyú, szándékos bűncselekmény megalapozott gyanúja miatt kihallgatott személyekre vonatkozóan az elkövetés módszereinek, az alkalmazott eszközöknek, a sértetteket és a helyszíneket jellemző ismérveknek, valamint az elkövetők – személyiségét is jellemző – kriminális viselkedésmódjának, az elkövetés előtti, alatti, utáni magatartásának nyilvántartási rendszere”.

³⁹ Jessica Woodhams – Clive R. Hollin – Ray Bull: *The Psychology of Linking Crimes: A Review of the Evidence. Legal and Criminological Psychology*, 12. (2007), 2. 233–249.

⁴⁰ Bennell (2012): i. m. 620–634.; Ivaskevics (2017): i. m.

A nyilvántartási rendszer a perszeverancia elvén alapszik. Ahogy már korábban említettük, a módszerekhez való ragaszkodás megfigyelhető lehet az elkövetők olyan viselkedésében, viselkedésgyeiben is, amelyek nem kapcsolódnak szükségszerűen a bűncselekmény elkövetéséhez és az elkövető érzelmi, pszichikai szükségleteinek kielégítését szolgálják, vagyis egyfajta elkövetői névjegyként értelmezhetők.⁴¹ Ezek akár már a helyszínen is megjelennek nyomok formájában, de az elkövető viselkedésére is utalhatnak.⁴² Az eModus célja egyrészt, hogy ismeretlen tetteses bűncselekmény esetén hasonló bűncselekményeket, hasonló módszerrel elkövető, nyilvántartásban szereplő személyeket ki lehet keresni a rendszerből. Másrészt az, hogy egy ismeretlen tetteses bűncselekményhez a felderítetlen ügyekben olyan ügyeket lehessen kapcsolni, amelyeket azonos elkövető(k) követhetett el. A eModus nyilvántartás azon túl, hogy számos kriminalisztikai, kriminológiai témájú kutatási lehetőséget rejt magában, alapot biztosít a bűncselekmények összekapcsolásának és különböző célú (bűnügyi) elemzésének.

7. Összegzés

Láthattuk, hogy gyakorlati tapasztalatok alapján, például az emberölés-sorozatok felismerése kapcsán a behatolás módszere és eszköze, az elkövető helyszíni tevékenysége, az elkövető helyszíni tevékenységének tárgyiasult okozatai, a helyszíni adatgyűjtés eredménye alapján ismerhetők fel a sorozat-bűncselekmények.⁴³ Azonban külföldi kutatások azt mondják, hogy az emberölések esetében bizonyos kutatók az áldozatválasztásban,⁴⁴ a gyilkos fegyver helyszínre vitelében és bizonyítékok eltüntetésében,⁴⁵ az áldozattal való interakció módjában találták konzisztensnek az elkövetőket,⁴⁶ valamint megállapításaik szerint az elkövetők módszerében a legnagyobb változás mindig az első és a második gyilkosság között áll be, módszerük inkább csak az ez után következő bűncselekményeknél kezd stabilizálódni. Ezekkel a megállapításokkal tovább szűkíthető a fókusz az emberölés-bűncselekmények összekapcsolásának elemzésekor.

A kutatások eredményei rávilágítottak, hogy ugyan a különböző fajta rablások külön-külön mutattak konzisztenciát, az egyetlen közös, mindegyik rablási típusnál konzisztens mutató – hasonlóan az autólopásokhoz – a bűncselekmények közötti földrajzi távolság volt.⁴⁷ A földrajzi profilalkotás és a földrajzi elemzés relevanciája ezen megállapítás alapján kiemelt jelentőségre tehet szert a hazai elemzői terület jövőjében. Továbbá a Kovács Gyula által írt tanulmányban említett, elkövetés idejéhez

⁴¹ 12/2021. évi ORFK utasítás tartalmazza a Modus tárgyú bűncselekményeket.

⁴² Juhász (2022): i. m.

⁴³ Kovács (2020): i. m.

⁴⁴ Quinet (2011): i. m.

⁴⁵ Bateman (2007): i. m. 527–544.

⁴⁶ Sorochinsky–Salfati (2010): i. m.

⁴⁷ Ivaskevics (2017): i. m.; Davies (2012): i. m.

tartozó ciklikusság is pontosítható lehet, amennyiben egyes bűncselekménytípusoknál külön-külön vizsgáljuk az egyes elkövetések között eltelt időt.

E tanulmányban összegyűjtött kutatások eredményei talán kellőképp rávilágítottak arra, hogy a sorozat-bűncselekményekkel kapcsolatos kutatások milyen nagy műltra tekintenek vissza, és milyen szerteágazók. Arról azonban nincs tudomásunk, hogy a fentiekhez hasonló konzisztenciakutatásokat elvégeztek volna magyarországi mintákon is. Ahogy Juhász Gyöngyi is felvetette *A kriminalisztikai célú adatgyűjtés, az elektronikus Modus Operandi Nyilvántartás jövője és kutatási lehetőségei* című tanulmányában, az ilyen jellegű ismeretek, a perszeverancia elvének különböző bűncselekménytípusokon való vizsgálata nagyban hozzájárulhatnak a hazai elemzői gyakorlat fejlesztéséhez is, amely végső soron hatékonyabbá teheti a sorozat-bűncselekmények felderítését. Ezek a kutatások szorosan kapcsolódnak a profilelemzéssel kapcsolatos vizsgálódásokhoz, ugyanis a bűncselekmények összekapcsolásának kérdése az 1980-as évek óta a viselkedésemző és profilozó egységek feladata is. Ha olyan viselkedéseket, jellemzőket veszünk alapul a bűncselekmények összekapcsolásánál, amelyek az adatbázisban nagyon gyakran fordulnak elő, könnyen hibás következtetésre juthatunk. Azonban, ha meg tudjuk állapítani, hogy bizonyos viselkedések előfordulása alacsony, ám mégis magas a konzisztenciájuk, akkor sokkal könnyebben észre lehet venni a kapcsolatot két bűncselekmény között. A témával foglalkozó kutatók is azzal érvelnek, hogy ameddig empirikus kutatások nem bizonyítják, hogy mely bűncselekménytípusnál, mely viselkedéseket érdemes figyelembe venni, az összekapcsolást segítő szoftveres megoldások valódi megbízhatósága és értéke több szempontból is megkérdőjelezhető lehet. Mindazonáltal elmondható, hogy az említett újszerű kutatásmódszertani kezdeményezések beágyazása sokkal pontosabbá és megbízhatóbbá tenné az adott szoftvert⁴⁸ és a bűncselekmények közötti összefüggéseket vizsgáló elemző-értékelő tevékenységet.

Természetesen nem biztos, hogy a külföldi mintákon végzett elemzések eredményei egybevágóan a hazai adatokon végzett elemzések eredményeivel. Az azonban biztos, hogy remek példaként állnak a hazai kutatók és gyakorlati szakemberek előtt, és olyan lehetőségek tárházát nyitják meg, amellyel hatékonyabbá tehető a bűncselekmények összekapcsolása, összehasonlító elemzése, és az eModus nyilvántartás fejlesztése. Természetesen, amennyiben arra adjuk a fejünket, hogy hazánkban is ilyen jellegű vizsgálódásokba kezdünk, elengedhetetlen a nagy tapasztalattal rendelkező szakemberekkel való szoros együttműködés.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bateman, Alicia L.– Salfati, C. Gabrielle: An Examination of Behavioral Consistency using Individual Behaviors or Groups of Behaviors in Serial Homicide. *Behavioral Sciences & The Law*, 25. (2007), 4. 527–544. Online: <https://doi.org/10.1002/bsl.742>

⁴⁸ Ivaskevics (2017): i. m.

- Bennell, Craig – Brent Snook – Sarah MacDonald – John C. House – Paul J. Taylor: Computerized Crime Linkage Systems: A Critical Review and Research Agenda. *Criminal Justice and Behavior*, 39. (2012), 5. 620–634. Online: <https://doi.org/10.1177/0093854811435210>
- Bennell, Craig – David Canter: Linking Commercial Burglaries by Modus Operandi: Tests Using Regression and ROC Analysis. *Science & Justice*, 42. (2002), 3. 153–164. Online: [https://doi.org/10.1016/S1355-0306\(02\)71820-0](https://doi.org/10.1016/S1355-0306(02)71820-0)
- Bennell, Craig – Sarah Bloomfield – Brent Snook – Paul Taylor – Carolyn Barnes: Linkage Analysis in Cases of Serial Burglary: Comparing the Performance of University Students, Police Professional, and a Logistic Regression Model. *Psychology, Crime & Law*, 16. (2010), 507–524. Online: <https://doi.org/10.1080/10683160902971030>
- Burrell, Amy – Ray Bull – John Bond: Linking Personal Robbery Offences Using Offender Behaviour. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 9. (2012), 3. 201–222. Online: <https://doi.org/10.1002/jip.1365>
- Canter, David: *Criminal Shadows: Inside the Mind of the Serial Killer*. London, Harper Collins, 1995.
- Canter, David: Developments in Geographical Offender Profiling: Commentary on Bayesian Journey-to-Crime Modelling. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 6. (2009), 3. 161–166. Online: <https://doi.org/10.1002/jip.112>
- Canter, David – Paul Larkin: The Environmental Range of Serial Rapists. *Journal of Environmental Psychology*, 13. (1993), 1. 63–69. Online: [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(05\)80215-4](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80215-4)
- Collins, Peter I. – Gregory F. Johnson – Alberto Choy – Keith T. Davidson – Ronald E. Mackay: Advances in Violent Crime Analysis and Law Enforcement: The Canadian Violent Crime Linkage Analysis System. *Journal of Government Information*, 25. (1998), 3. 277–284. Online: [https://doi.org/10.1016/S1352-0237\(98\)00008-2](https://doi.org/10.1016/S1352-0237(98)00008-2)
- Davies, Kari – Matthew Tonkin – Ray Bull – John W. Bond: The Course of Case Linkage Never Did Run Smooth: A New Investigation to Tackle the Behavioural Changes in Serial Car Theft. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 9. (2012), 3. 274–295. Online: <https://doi.org/10.1002/jip.1369>
- Erdei Gábor: A bűnözésföldrajz úttörői. *Hadtudomány*, 21. (2011), E-szám. 1–10. Online: www.mhht.eu/hadtudomany/2011/2011_elektronikus/2011_e_6.pdf
- Faragó Ottó: *Magyar sorozatgyilkosok (1900–2012)*. Budapest, Oriold és Társai, 2012.
- Fenyvesi Csaba: A felismerésre bemutatás és a digitális adatok jelentősége egy szemérem-sértő bűncselekmény tükrében. *Belügyi Szemle*, 64. (2016), 9. 119–129. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.9.7>
- George, James A.: Offender Profiling and Expert Testimony: Scientifically Valid or Glorified Results? *Vanderbilt Law Review*, 61. (2008), 1. 221.
- Goodwill, Alasdair M.– Laurence J. Alison: The Development of a Filter Model for Prioritizing Suspects in Burglary Offences. *Psychology, Crime & Law*, 12. (2006), 4. 395–416. Online: <https://doi.org/10.1080/10683160500056945>
- Hazelwood, Robert R. – John E. Douglas: The Lust Murderer. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 49. (1980), 4. 18–22. Online: <https://leb.fbi.gov/file-repository/archives/april-1980.pdf/view>
- Ivaskevics Krisztián: Alkalmazott pszichológiai kutatások a sorozat-bűncselekmények felderítésének szolgálatában. *Belügyi Szemle*, 65. (2017), 4. 69–88. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.4.4>
- Juhász Gyöngyike: A kriminalisztikai célú adatgyűjtés, az elektronikus Modus Operandi Nyilvántartás jövője és kutatási lehetőségei. *Belügyi Szemle*, 70. (2022), 1. 59–68. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.1.4>
- Kocsis, Richard N.: *Criminal Profiling*. Totova, NJ, Humana Press, 2006. Online: <https://doi.org/10.1007/978-1-59745-109-3>
- Kocsis, Richard N. – Harvey J. Irwin: An Analysis of Spatial Patterns in Serial Rape, Arson, and Burglary: The Utility of the Circle Theory of Environmental Range for Psychological Profiling. *Psychiatry, Psychology and Law*, 4. (1997), 2. 195–206. Online: <https://doi.org/10.1080/13218719709524910>

- Kovács Gyula: A sorozatelkövetés nyomozása. *Glossa Iuridica*, 7. (2020), 3–4. 215–238. Online: https://ajk.kre.hu/images/doc2021/glossa/2020VII34/kovacs_gyula_a_sorozatelkovetes_nyomozasa.pdf
- Kovács Klára – Pásztor Attila: A perszeverancia kriminalisztikai jelentősége. *Belügyi Szemle*, 59. (2011), 12. 89–103.
- Kovács Lajos – Bói László – Girhiny Kornél: *Emberölések nyomozása*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.
- Leitner, Michael – Joshua Kent: Bayesian Journey-to-Crime Modelling of Single and Multiple Crime-Type Series in Baltimore County, MD. *Investigative Psychology and Offender Profiling*, 6. (2009), 3. 213–236. Online: <https://doi.org/10.1002/jip.109>
- Levine, Ned – Richard Block: Bayesian Journey-to-Crime Estimation: An Improvement in Geographic Profiling Methodology. *The Professional Geographer*, 63. (2011), 2. 213–229. Online: <https://doi.org/10.1080/00330124.2010.547152>
- Liao, Renjie – Xueyao Wang – Lun Li – Zengchang Qin: A Novel Serial Crime Prediction Model Based on Bayesian Learning Theory. In *International Conference on Machine Learning and Cybernetics*. 2010. 1757–1762. Online: <https://doi.org/10.1109/ICMLC.2010.5580971>
- McClellan, Janet: Case Study: Ted Bundy, an Offender-Based Comparison of Murder Typologies. *Journal of Security Education*, 2. (2006), 1. 19–37. Online: https://doi.org/10.1300/J460v02n01_03
- Quinet, Kenna: Prostitutes as Victims of Serial Homicide: Trends and Case Characteristics from 1970–2009. *Homicide Studies*, 15. (2011), 1. 74–100. Online: <https://doi.org/10.1177/1088767910397276>
- Sherman, Ryne A. – Christopher S. Nave – David C. Funder: Situational Similarity and Personality Predict Behavioral Consistency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 99. (2010), 2. 330–343. Online: <https://doi.org/10.1037/a0019796>
- Sorochinsky, Marina C. – C. Gabrielle Salfati: The Consistency of Inconsistency in Serial Homicide: Patterns of Behavioural Change across Series. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 7. (2010), 2. 109–136. Online: <https://doi.org/10.1002/jip.118>
- Woodhams, Jessica – Clive R. Hollin – Ray Bull: The Psychology of Linking Crimes: A Review of the Evidence. *Legal and Criminological Psychology*, 12. (2007), 2. 233–249. Online: <https://doi.org/10.1348/135532506X118631>
- Woodhams, Jessica – Craig Bennell: Introduction Time to Consolidate and Reflect. In Jessica Woodhams – Craig Bennell (szerk.): *Crime Linkage Theory, Research, and Practice*. Boca Raton, FL, CRC Press, 2014. 1–10.
- Woodhams, Jessica – Tim Grant: Developing a Categorization System for Rapists' Speech. *Psychology, Crime & Law*, 12. (2006), 3. 245–260. Online: <https://doi.org/10.1080/10683160500151134>

Jogi forrás

13/2001. (X. 2.) ORFK utasítás a Bűnelemzési Szabályzatról

ABSTRACT

Analysis and Profiling of Serial Crimes

Klaudia LOHNER - Benedek GYIMESI

In this paper, we seek to answer the question of how to make the linking of crimes easier, more secure and more reliable. One solution may be the results of research on profiling and consistency. Another is to use and develop analytical and evaluative work based on research. The more reliable research results that law enforcement agencies and analytical units can rely on, the more effective they can be in identifying and investigating seriality. The most important research on crime linkage will be examined, and insights into the analytical possibilities of foreign and domestic research will be provided. We conclude by suggesting some possible research topics that could be used to improve domestic analytical evaluation and domestic modus operandi registration.

Keywords: *serial crime, consistency, geographical profile, crime analysis*